

L'esport, mesura de l'home?

**"Viu de pressa, mor jove
i seràs un cadàver bonic."
JAMES DEAN**

En aquest vertiginós segle que ens ha tocat viure, s'acostuma a situar l'esport com un dels fets clau que identifiquen aquest període. L'esport s'ha constituït en un subsistema cultural d'enorme consum que inunda gran part de la població del planeta. La pràctica esportiva, l'espectacle esportiu i l'hàbit de vida esportiva amb tot el que això comporta, configuren una part important del procés vital de l'home de final de segle. En un món cada cop més globalitzat, els mitjans de comunicació social, el fet transcultural de l'esport, la seva capacitat de sobreposar-se als diferents sistemes sociopolítics existents i la seva fabulosa rendibilitat econòmica, cimentada en la seva exitosa oferta en el temps lliure del ciutadà, han situat l'esport com un eix fonamental de la nostra societat i l'han projectat com a mesura de l'home del segle xx.

En el marc d'una societat esportivitzada, l'esport espectacle ha basat la seva enorme difusió en la possibilitat de contemplar als diferents esportistes d'elit obtenir títols, polvoritzar rècords, superar estadístiques esportives i aconseguir gestes que mai abans s'havien aconseguit. L'esport ha avançat de manera imparabile, fent realitat l'eslògan olímpic creat pel pare dominic francès Didon, el 1890, "citius, altius, fortius". L'esport es va convertir en la mesura de l'home. La millora constant de les marques de les disciplines individuals bàsiques (atletisme, natació, gimnàstica esportiva, halterofília i ciclisme principalment) simbolitzen l'avanç de l'espècie i la supremacia de l'home contemporani.

En la societat industrial, l'home modern ha proclamat el creixement sense límits i l'esport, com a microcosmos d'aquesta societat, ha participat activament d'aquesta aspiració en una cursa desbocada cap a la victòria i l'obtenció de la marca històrica, a costa de l'explotació dels mateixos esportistes. En la societat postindustrial, l'home postmodern després d'albirar els excessos i perills del procés anterior defensa el creixement sostingut, que aplicat a l'àmbit de l'esport espectacle podríem interpretar-lo com la fórmula que permet conjugar l'alt rendiment esportiu però respectant la integritat física i moral dels esportistes, salvaguardant la netedat i equitat de la competició.

Arran dels successos esportius del passat Tour de França en què es van denunciar la pràctica habitual i majoritària dels ciclistes de la ronda francesa d'ingesta o injecció de substàncies estimulants prohibides pels ens esportius i estatals (UCI, CIO, Tour, legislació francesa) que faciliten l'increment del rendiment físic, s'ha obert una profunda crisi que posa en qüestió el mateix model de l'esport espectacle i, en conseqüència, el seu enorme simbolisme com a mesura de l'home dels nostres temps. Els esportistes d'elit de les disciplines més dures, davant el constant desafiament d'obtenir victòries i superar les marques en la seva especialitat, recorren amb massa freqüència a l'ajut mèdic i farmacològic posant en risc la mateixa salut. Aparentment, els organismes internacionals rectors de l'esport d'alt rendiment defineixen, recolzen i sancionen les polítiques normatives contra el dopatge que indueix a allargar la vida esportiva dels cossos i a la millora del rendiment esportiu amb un risc incontrolat sobre la salut dels esportistes. També s'han constituït, a l'empara dels esmentats ens, unes comissions mèdiques antidopatge dotades de personal especialitzat, laboratoris i moderna tecnologia amb la missió de controlar activament els casos de dopatge. Es tracta, segons l'opinió de les altes institucions esportives, de crear els organismes i mitjans precisos per tal de vigilar la salut dels esportistes i evitar d'aquesta manera que es desvirtuin els resultats de les competicions.

Tanmateix, aquestes mateixes institucions (amb autoritat i abast en tot el món esportiu excepte en els esports professionals dels Estats Units en què, precisament, no es realitzen controls antidrogues) no estan d'acord en què hi hagi una llista única de substàncies prohibides, creant unes llacunes legals que són aprofitades de manera hàbil pels esportistes i l'equip tècnic que els prepara. Alguns dirigents del CIO i de les Federacions Esportives Internacionals han declarat en els últims anys, tractant de ser sincers, que un esport sense dopatge no interessaria al públic, ni als mitjans de comunicació, ni als patrocinadors, ni als rectors de

l'esport d'elit ja que no existiria l'espectacle actual, no s'aconseguirien victòries ni tampoc es batrien les marques. I l'esport d'alt rendiment sense espectacle deixaria de ser un gran negoci.

El públic que de manera majoritària espontània rebutja la trampa del dopatge, malgrat tot no vol renunciar a la victòria, ni a les noves marques. El mateix president del CIO, en el passat mes de juliol, ha arribat a afirmar "Tot el que no atempti contra la salut de l'esportista, per a mi, no és dopatge" obrint una incerta via d'interpretació que posa en dubte el famós ideari olímpic de puresa, igualtat i transparència en la competició.

Després d'un gran esdeveniment esportiu amb els corresponents èxits i fracassos, molt pocs es pregunten com van ser aconseguides les victòries i les marques. Tot i això, molts atletes supleixen la falta de rendiment per a l'obtenció de l'èxit amb l'ajut medicofarmacològic que enganya amb facilitat els controls antidopatge existents, a la llarga el deteriorament de la salut d'aquests esportistes és la conseqüència d'aquest exigent servei. L'esport d'alt rendiment no és un model de salut, ans al contrari, és un model d'insalubritat (no salut) que afecta a la qualitat i esperança de vida dels atletes. Alguns exemples avalen el que diem: la desaparició prematura per malalties irreversibles d'alguns campions olímpics en disciplines individuals en les dècades dels cinquanta i seixanta, les acusades seqüeles físiques que pateixen una part important dels esportistes d'elit retirats com herència dels brutals entrenaments portats a terme durant anys i, recentment, com a última mostra, la mort de Florence Griffith d'un atac de cor, a l'edat de 38 anys, de la reina de l'atletisme en els Jocs Olímpics de 1988 de Seül, triple campiona olímpica i plusmarquista mundial en 100 i 200 m (la seva sobtada mort afegeix més dubtes sobre les causes de l'espectacular increment muscular que va mostrar l'atleta del 1987 al 1988 i que, segons els experts, va debilitar notablement el seu sistema cardiovascular). Aquests i altres exemples d'atletes anònims malaguanyats (alguns en ple esforç), posen seriosos dubtes sobre el model actual de l'esport espectacle i sobre els seus fonaments: la filosofia de lliure competència exempta d'ajuts artificials, la lluita contra la trampa esportiva, la defensa de la integritat física i mental dels esportistes i la pulcritud moral dels resultats esportius.

L'esport espectacle (amb els corresponents ídols) s'ha convertit en un dels negocis més lucratiu de l'economia mundial al qual cap dels sectors implicats vol renunciar. Però també té les seves responsabilitats i, no només amb la salut dels seus atletes sinó amb la massa poblacional que el sustenta, ja que es constitueix en un notable referent de conducta per a la població i un model a imitar per la creixent massa de joves practicants esportius que somien molt aviat amb emular als seus herois i abastar la fama a través de l'èxit esportiu.

Davant el present panorama ens trobem la següent conjuntura: O s'imposa plenament la coherència responsable institucional al voltant de l'esport d'alt rendiment, aplicant de forma fidel i eficaç l'ideari olímpic i esportiu amb la finalitat de protegir la puresa de l'esport i els seus protagonistes; o, al contrari, acceptem que els esportistes de l'alta competició, perfectament informats i conscients dels riscos implícits de la seva professió, trien lliurement l'atzarosa via que els permeti posseir uns físics formidables (ells no han de semblar normals, han de semblar superhomes) imprescindibles per a ser cotitzats artistes dels estadis esportius convertits, alhora, en sensacionals shows televisius.

A partir de l'humanisme esportiu que pretén la formació de la persona a través dels valors educatius de l'esport i la preeminència de l'home sobre els resultats esportius, reclamem la primera via. És a dir, propiciar una profunda revolució en l'esport d'alt rendiment, al fil de la nova interpretació del progrés humà, cap un esport que ofereixi un nivell competitiu raonable sense fer malbé la salut dels esportistes i sense falsejar els resultats per l'afany desmesurat de la victòria a qualsevol preu. Per a això, s'han d'evitar les interferències polítiques, canalitzar adequadament les pressions comercials cap els nous interessos esportius, racionalitzar la desmesura esportiva, renunciar al sensacionalisme dels mitjans de comunicació social, aconseguir l'eradicació de la trampa esportiva i, sobretot, canviar la mentalitat dels espectadors i participants des de la base (encara que fos únicament per discernir, des de l'ètica, l'esport superprofessionalitzat de l'esport d'alt rendiment però amb límits). Només d'aquesta manera aconseguirem que l'esport espectacle correspongui a una mesura més desitjable (i menys distorsionada) de l'home del nostre temps i estigui al nostre servei, i no al contrari, com succeeix en l'actualitat.

Javier Olivera Betrán
Director de la revista "Apunts. Ed. Física i Esports"

Presentació

El dossier sobre "Psicologia del temps aplicat a l'activitat física i l'esport" té com a objectiu presentar diferents aportacions que tenen com a eix principal del seu discurs el tema de l'ajust temporal dels individus. El temps és un tema d'interès general, però és especialment rellevant en tot l'àmbit de l'activitat física i l'esport. Aquesta afirmació, amb la que qualsevol professional d'aquest àmbit estaria d'acord, es veu desenvolupada en aquest dossier, on es pot constatar la diversitat d'estudis i d'aspectes a tenir en compte quan es parla del temps des d'una perspectiva psicològica.

Pel que fa als articles concrets, cal destacar dos treballs. El primer és el de Paul Fraisse i el segon el de Ramon Bayés. Ambdós són, per dir-ho així, conferenciants convidats en aquest monogràfic. L'article de Paul Fraisse (1990) és el seu discurs d'acceptació del títol de doctor Honoris Causa de la Universitat Autònoma de Barcelona, la transcripció del qual ha estat autoritzada per la seva vidua, Simone Fraisse, gràcies a les gestions fetes pel professor Santiago Estaún. A proposta del professor Ramon Bayés, vèrem pensar que encapçalat el dossier amb aquest discurs actuaria com a homenatge a la persona de Fraisse (1911-1996) i a la seva aportació rellevant a la psicologia del temps. Aquest discurs planteja qüestions molt generals i no directament relacionades amb l'àmbit de l'activitat física i l'esport però, en canvi, constitueix una introducció de luxe –si se'm permet dir-ho així– als temes que després es desenvolupen.

L'aportació del professor Ramon Bayés tanca el dossier amb el tema de l'estimació subjectiva del pas del temps, d'un gran interès i transcendència aplicada. La seva tasca professional en diferents àmbits d'aplicació de la psicologia l'ha portat a valorar la percepció subjectiva del pas del temps com a una mesura rellevant de l'estat i les actituds dels individus en diferents situacions. Una d'elles ha estat la de l'esport, on ha realitzat estudis concrets com els que refereix en l'article.

Les altres aportacions al dossier es desenvolupen entre aquests dos treballs i en un doble vessant: un primer grup de treballs que podríem qualificar de psicologia funcional i un segon grup de treballs que podríem qualificar de psicologia diferencial, en els quals es posa un especial èmfasi en qüestions de mesura i diagnòstic psicològic.

En el primer grup s'inclou el meu treball sobre la rellevància de l'ajust temporal en la definició de les habilitats –tècniques i tàctiques– esportives. Potser destacaria l'objectiu de l'article en el sentit de reivindicar un concepte ampli d'intel·ligència que posi l'activitat esportiva al mateix nivell que altres habilitats humanes i reconegui les seves singularitats ajustatives. El següent treball, de Carles Ventura i Josep Roca, constitueix una aportació experimental que considerem d'un gran valor teòric i aplicat. D'una manera sistemàtica, es descriuen els factors fonamentals que expliquen el grau d'ajust temporal respecte de la durada d'un interval temporal. S'ofereix així una explicació naturalista de les variacions en el rendiment individual quant a l'ajust temporal de les seves respostes. A continuació, l'article de Josep Solà té l'interès de presentar una recerca concreta sobre el paper de les instruccions verbals i l'ensinistrament gràfic en l'aprenentatge de la tàctica. Cal destacar el fet que aquest treball marca una línia d'exigència en l'entrenament esportiu com a tecnologia, alhora que planteja temes d'un interès evident quant a la relació entre el saber cognoscitiu –referencial i estàtic– i el saber interactiu que inclou l'ajust temporal com a criteri d'execució. El treball de Josep Font, que tanca aquest grup, és una aproximació a una temàtica que es presenta com a una nova frontera en el tema de la psicologia aplicada a l'esport: el tema del ritme d'entrenament, del ritme de joc, del ritme de competició i altres expressions que involucren la dimensió temps en la valoració del rendiment esportiu. El seu mèrit, d'entrada, és fer-hi front, però també ho és plantejar la necessitat d'una anàlisi lingüística i teòrica com a manera d'introduir-se en el tema.

El segon grup està format per un conjunt de treballs d'anàlisi o proposició de proves o tests per a la mesura de l'orientació temporal, en diferents situacions i en combinació, o no, amb altres dimensions d'ajust. El primer és d'Ana-Cruz Pérez, que realitza una revisió crítica de les proves destinades a l'obtenció i renovació dels carnets de conduir i d'armes. D'aquestes proves destaquem particularment la prova de la percepció de velocitat. El valor d'aquest treball és que, d'una manera suau però clara, denuncia la inutilitat d'aquestes proves tal com estan fetes i com s'administren actualment. Entenem que l'educació vial té un alt component d'educació física i, en aquest sentit, aquest treball obre un diàleg necessari entre diferents professionals del tema. El següent article d'aquest bloc, de Maria José Montilla, és una proposta concreta d'un test de ritme per facilitar la valoració d'aquest aspecte d'orientació temporal, tan rellevant de cara a

determinades activitats esportives com la gimnàstica rítmica. Cal destacar, en aquest sentit, l'esforç d'estandardització de les proves a partir d'un material i una justificació de la mesura.

Per últim, l'article de Josep Maria Bou i Josep Roca constitueix també una proposta de test que té l'interès de ser una formulació concreta sobre com mesurar el nivell d'orientació tèmporo-espacial present en les accions tècniques i tàctiques esportives.

La majoria d'aquests treballs s'han realitzat com a part de l'activitat de recerca de doctorands, postgraduats i becaris, feta en el Laboratori de Psicologia de l'INEFC de Barcelona, cosa que vull destacar. La resta són producte de l'activitat d'altres professionals, en un context d'interessos confluents. Pel que fa a col·laboracions, vull agrair, en primer lloc, els professors de bàsquet, futbol i handbol –Francesc Buscató, Marcel·lí Massafret, Vicent Artero, Santiago Vázquez i Francesc Espar– la seva col·laboració teòrica i pràctica en tota la temàtica de la valoració de la intel·ligència esportiva. Vull destacar també la col·laboració de Francesc Solanellas que, com a professor d'estadística, ha guiat la valoració de les dades d'alguns dels articles presentats en aquest monogràfic. També vull fer constar el suport tècnic de Josep Maria Padullés en els treballs realitzats en el laboratori de psicologia. D'altra banda, cal fer esment de la participació dels alumnes de l'INEFC de Barcelona com a subjectes experimentals i també com a membres del seminari sobre "Enteniment i Tàctica" que s'ha vingut realitzant aquests últims anys. Una menció especial mereixen dos alumnes en pràctiques de la Universitat Ramon Llull –Jordi Sala i Marcel Pallejà– que han col·laborat en la valoració de les dades del test d'intel·ligència esportiva.

A tots ells, als autors, a la secretaria de redacció i a la direcció de la revista "Apunts":
Moltes Gràcies!

Josep Roca i Balasch
Professor de Psicologia
INEFC-Barcelona